

УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКІ МІЖМОВНІ КОНТАКТИ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Матеріали міжнародної наукової конференції

AZ UKRÁN-MAGYAR NYELVI KAPCSOLATOK MÚLTJA ÉS JELENE

Nemzetközi tudományos konferencia előadásai

**УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКІ МІЖМОВНІ КОНТАКТИ:
МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ**

Матеріали міжнародної наукової конференції

**AZ UKRÁN–MAGYAR NYELVI KAPCSOLATOK
MÚLTJA ÉS JELENE**

Nemzetközi tudományos konferencia előadásai

UKRÁN NEMZETI TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
UKRÁN NYELVI INTÉZETE
UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

AZ UKRÁN–MAGYAR NYELVI KAPCSOLATOK MÚLTJA ÉS JELENE

Nemzetközi tudományos konferencia előadásai

(Beregszász, 2012)

Szerkesztette:
**Bárány Erzsébet,
Cserniczkó István**

Ungvár
V. Pagyak Kiadója
2014

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ II

УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКІ МІЖМОВНІ КОНТАКТИ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Матеріали міжнародної наукової конференції

(Берегово, 2012 рік)

Редактори:
Єлизавета Барань,
Степан Черничко

Ужгород
Видавництво В. Падяка
2014

УДК 811.161.2:811.511.141'272
ББК 81.2УКР-022+81.2УГО-022
У45

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
(протокол № 3 від 28 серпня 2014 року)*

Відповідальні за випуск: Ільдико Орос, Йосип Сікура.

A KIADÁSÉRT FELEL: Orosz Ildikó, Szikura József.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Адальберт Барань, кандидат філологічних наук, доцент ЗУІ ім. Ференца Ракоці II;
Аніко Берегсасі, кандидат філологічних наук, доцент ЗУІ ім. Ференца Ракоці II;
Андраш Золтан, доктор філологічних наук, професор Будапештського університету
ім. Лоранда Етвеша;

Олександр Кордонець, кандидат філологічних наук, доцент ЗУІ ім. Ференца Ракоці II.

ЛЕКТОРÁLTÁK:

Bárány Béla, a filológiai tudományok kandidátusa, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola;

Beregszászi Anikó, PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola;

Zoltán András, az MTA doktora, ELTE;

Kordonec Olekszander, a filológiai tudományok kandidátusa, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.

**У45 Українсько-угорські міжмовні контакти: минуле і сучасність =
Az ukrán–magyar nyelvi kapcsolatok múltja és jelene** : матеріали міжнар.
наук. конф. = nemzetközi tudományos konferencia előadásai / ред. : Є. Барань,
С. Черничко. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2014. – 360 с. – Текст укр. та угор.
мовами.

ISBN 978-966-387-094-6

Збірник вміщує матеріали виступів учасників міжнародної наукової конференції (Берегово, 2012 рік). Висвітлено проблеми давніх українсько-угорських міжмовних та діалектних контактів, представлено теоретичні і практичні проблеми перекладознавства, дво- та багатомовності, окреслено методи викладання української та угорської мов як іноземної, порушено питання українсько-угорських літературних взаємин.

УДК 811.161.2:811.511.141'272
ББК 81.2УКР-022+81.2УГО-022

ISBN 978-966-387-094-6

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Зміст

ПЕРЕДМОВА	9
НІМЧУК ВАСИЛЬ: Угорці в Києві та на Київщині (кінець IX – початок XII ст.).....	16
ЗОЛТАН АНДРАШ: Слов'яно-угорські етимології (угор. seb ¹ 'рана' і застар., регіон. seb ² 'швидкість')	26
КОЧІШ МІГАЙ: Скільки українських церковних рукописів XVI століття зберігається в Угорщині?.....	31
СЮСЬКО МИХАЙЛО: Українсько-угорська інтерференція в сфері карпатоукраїнського зоонімікону	38
ЧЕРНИЧКО СТЕПАН: Мовна політика і мовний ландшафт сучасного Закарпаття в історичному плані (1900-1944 рр.).....	48
АНТОНІВ ОЛЕКСАНДРА: Модульний курс з української мови для іноземців як тип нового підручника	67
БАРАНЬ ЄЛИЗАВЕТА: Динаміка вивчення українського мовознавства та угорсько-українських мовних контактів в Угорщині	74
БЕРЕГСАСІ АНІКО: Угорська мова як (друга) іноземна у загальноосвітніх навчальних закладах Закарпаття	82
БИЧКО ЗИНОВІЙ: Іншомовна лексика в наддністрянському говорі української мови.....	89
ГАЗДАГ ВІЛЬМОШ: Відображення впливу радянської ери на лексичний склад угорської мови Закарпаття.....	93
ГУСТІ ІЛОНА – ФАБІАН МАРТА: Порівняльна характеристика методів навчання української та англійської мов (на основі досліджень, проведених у школах з угорською мовою навчання в м. Берегово).....	109
КОРМОЧІ ЗОЛТАН: Візуальна двомовність: можливості, надані законом «Про засади державної мовної політики»	120
КАПРАЛЬ МИХАІЛ: Венгерские языковые единицы в речи жителей села Великие Лазы Ужгородского района	132
КОВАЛЬЧУК МИХАЙЛО: Складні речення з перехідними типами зв'язку в збірці проповідей «Нягівські повчання»	150

КОРДОНЕЦЬ ОЛЕКСАНДР:	
Богдан Лепкий і Угорщина	159
ЛАДАНИ ЄЛИЗАВЕТА:	
До проекту створення Українсько-угорського культурологічного довідника	169
ЛЕБОВИЧ ВІКТОРІЯ:	
Проект створення нового учбового матеріалу	176
ЛЯВИНЕЦЬ МАРІАННА :	
Рецепти «боротьби» з нудьгою на заняттях (використання ігрових ситуацій на заняттях української мови як іноземної)	188
МАРКУ АНІТА:	
«По-закарпатськи». Явище двомовності (лексичні запозичення) у середовищі закарпатських угорців.....	193
МОЛНАР АНІТА:	
Мотивації батьків при виборі мови навчання в дошкільних закладах міста Берегова	212
ПАЛАДІ АНГЕЛА:	
Язика межетнічної комунікації в закарпатському Солотвині в ХХ-ом столітті: венгерський, російський, український?.....	227
ПИЛИПЕНКО ГЛЕБ:	
Второзична мова закарпатських венгров: соціолінгвістичний і структурний аспект	246
САБАДОШ ІВАН:	
Склад мадяризмів та використання їх у сучасній українській закарпатській говірці	266
Т. КАРОЇ МАРГІТ – П. ЛАКАТОШ ІЛОНА – ІГЛАІ ЕДІТ:	
Соціальний і територіальний розподіл слов'янських запозичень на помезж'ї трьох кордонів.....	277
ТОВТ ПЕТЕР:	
Шандор Фодо – дослідник слов'янських запозичень в угорських діалектах Закарпаття.....	289
ТУРЯНИЦЯ ЮРІЙ:	
Антоній Годинка – учений євроакадемічного рівня (До 150-річчя з дня народження)	293
ХІБЕБА НАТАЛІЯ:	
Угорські запозичення у весільній лексиці бойківських говірок	304
Ч. ЙОНАШ ЕРЖЕБЕТ:	
Угорські перекладачі східнослов'янської літератури	314
ЧОНКА ТЕТЯНА:	
Реалізація принципу поєднання навчання і виховання під час вивчення української літератури у школах з угорською мовою навчання	329
ЯСТРЕМСЬКА ТЕТЯНА:	
Гунгаризми в гуцульських говірках.....	344

Tartalom

Előszó.....	9
NIMČUK VASYL': Magyarok Kijevben és Kijev környékén (IX sz. vége – XII. sz. eleje).....	16
ZOLTÁN ANDRÁS: Szláv–magyar etimológiák (magyar seb ¹ 'seb' és az elavult regionális seb ² 'gyorsaság').....	26
KOCSIS MIHÁLY: Hány XVI. századi ukrán egyházi kézirat van Magyarországon?	31
SJUS'KO MYCHAJLO: Ukrán–magyar interferencia a kárpátukrán állatnevekben	38
CSERNICKÓ ISTVÁN: Nyelvpolitika és nyelvi tájkép Kárpátalja mai területén történeti szempontból (1900–1944).....	48
ANTONIV OLEKSANDRA: Az ukrán nyelv moduláris tanfolyama külföldiek számára, mint egy új tankönyvtípus.....	67
BÁRÁNY ERZSÉBET: Az ukrán nyelvtudomány és az ukrán–magyar nyelvi kapcsolatok kutatása Magyarországon.....	74
BEREGSZÁSZI ANIKÓ: A magyar mint (második) idegen nyelv Kárpátalja közoktatási intézményeiben.....	82
BYČKO ZYNOVIJ: Idegen nyelvi elemek az ukrán nyelv Dnyeszter-melléki nyelvjárásaiban.....	89
GAZDAG VILMOS: A szovjet éra hatásának tükröződése a kárpátaljai magyar nyelv szókészletében.....	93
HUSZTI ILONA – FÁBIÁN MÁRTA: Az ukrán és angol nyelv tanításának összehasonlító elemzése beregszászi magyar iskolákban végzett kutatások alapján	109
KARMACSI ZOLTÁN: Vizuális kétnyelvűség: az új nyelvtörvény adta lehetőségek	120
KÁPRÁLY MIHÁLY: Magyar nyelvi elemek az Ungvári járás Nagyláz község lakosainak nyelvhasználatában.....	132
KOVAL'ČUK MYCHAJLO: Tárgyas típusú kapcsolatot kifejező összetett mondatok a „Nyagovai posztilla” c. prédikációgyűjteményben	150
KORDONEC OLEKSANDER: Bohdan Lepkij és Magyarország	159
LADÁNYI ERZSÉBET: A magyar–ukrán kulturológiai kalauz létrehozási programjához.....	169

LEBOVICS VIKTÓRIA:	
Új oktatási anyagok létrehozási munkálatai	176
LYAVINECZ MARIANN:	
Receptek osztálytermi unalom ellen (Játékos szituációk az ukrán, mint idegennyelv órákon)	188
MÁRKU ANITA:	
„Po zákárpátszki” kétnyelvűségi jelenségek (lexikai kölcsönzések) a kárpátaljai magyarok körében	193
MOLNÁR ANITA:	
Az óvodai tannyelv-választással kapcsolatos szülői motivációk beregszászi óvodákban	212
PALÁGYI ANGELA:	
Az interetnikus kommunikáció nyelvei a kárpátaljai Aknaszlatinán a 20. században: magyar, orosz, ukrán	227
PILIPENKO GLEB:	
A kárpátaljai magyarok másodnyelvi beszédje: szociolingvisztikai és strukturális aspektus.	246
SABADOŠ IVAN:	
Hungarizmusok és használatuk a mai kárpátaljai ukrán nyelvjárásokban	266
T. KÁROLYI MARGIT – P. Lakatos Ilona – Iglai Edit:	
Szláv (ukrán–ruszin) jövevényszavak társadalmi és területi disztribúciója a hármas határ mentén	277
TÓTH PÉTER:	
Fodó Sándor, a kárpátaljai magyar nyelvjárások szláv jövevényszavainak kutatója	289
TURJANICJA JURIJ:	
Hodinka Antal – az európai tudományosság színvonalát képviselő tudós (születésének 150. évfordulójára)	293
CHIBEBA NATALIJA:	
Magyar kölcsönzések a bojkó nyelvjárások lakodalmi szókincsében.....	304
CS. JÓNÁS ERZSÉBET:	
A keleti szláv irodalom magyar tolmácsolói	314
CSONKA TETYÁNA:	
Az oktatás és a nevelés egyesítési elvének a megvalósítása a magyar tannyelvű iskolákban folyó ukrán irodalom tanítás során	329
JASTREMS’KA TETJANA:	
A hucul nyelvjárások hungarizmusai.....	344

HUSZTI ILONA, FÁBIÁN MÁRTA

AZ UKRÁN ÉS ANGOL NYELV TANÍTÁSÁNAK ÖSSZEHAJONLÍTÓ ELEMZÉSE BEREKSZÁSZI MAGYAR ISKOLÁKBAN VÉGSZETT KUTATÁSOK ALAPJÁN

Густі Ілона, Фабіан Марта

**Порівняльна характеристика методів навчання української та англійської мов
(на основі досліджень, проведених у школах з угорською мовою навчання в
м. Берегово)**

У статті представлені результати аналітичного дослідження методів навчання української та англійської мов у школах Берегово з угорською мовою навчання. Загальна характеристика методів навчання української та угорської мов базується на результатах попередніх досліджень. Вони свідчать про те, що рівень знань учнів є незадовільним як з української, так і з англійської мови. Заслуговує уваги роль і місце педагога як у процесі навчання учнів, так і в процесі формування їх ідентичності.

A tanulmány a beregszászi magyar iskolákban folyó ukrán- és angoltanítás összehasonlításával foglalkozik. A jellemzést különböző, eddig elvégzett kutatások eredményei alapján készítettük el, melyek arra engednek következtetni, hogy a vizsgált tanulók nyelvtudása egyik nyelvből sem kielégítő. Kiemelendő a pedagógusok felelőssége és szerepe a tanulók nyelvtanulásának, illetve identitásuk kialakulásának folyamatában.

Bevezetés

Kárpátalján jelenleg 102 magyar iskola működik, ezek többségében az angolt tanítják első idegen nyelvként. Van néhány iskola, ahol a németet tanítják, és elenyésző azon iskolák száma, ahol a francia szerepel a tantervben. Néhány nagyszőlősi járási magyar iskoláról van szó, ahol az angol már szinte teljesen kiszorította a hagyományos francia-, illetve németoktatást.

Tisztáznunk kell néhány alapvető fogalmat, nevezetesen az első, a második és az idegen nyelv közötti különbségeket. A nyelvpedagógiai szakirodalom [pl. 8] meghatározza, hogy minden nyelvtanuló esetében az anyanyelve az első nyelv, melyet elsajátít. A kárpátaljai magyarság számára természetesen ez a magyar nyelvet jelenti. A második nyelv arra a nyelvre utal, mellyel a nyelvtanuló saját környezetében nap, mint nap találkozik és anyanyelve után másodikként sajátítja el vagy tanulja meg. A mi esetünkben ez az ukránra mint államnyelvre vonatkozik, hiszen ezzel a nyelvvel érintkezünk leggyakrabban életünk különböző hivatalos és nem hivatalos szférájában. A harmadik fogalom, melynek jelentését meg kell világítanunk, az idegen nyelv. A mi kontextusunkban ez azt a nyelvet takarja, melynek megtanulását a nyelvtanuló célul tűzte ki. Általában ez egy harmadik nyelvre vonatkozik, melyet a nyelvtanuló nem hall állandóan saját környezetében. Ez a célnyelv az anyanyelven és a második

nyelven kívül tulajdonképpen bármelyik a világban ismert nyelv lehet. A kárpátaljai magyarok számára iskolai körülmények között ez az idegennyelv- cél nyelv az angol, illetve a német vagy a francia. [14]

A fentiek alapján az is világossá válik, miért helytelen az a kijelentés, melyet az utóbbi időben olyan gyakran hallani a magyar iskolákban folyó ukrán nyelv-tanítás kapcsán. Számtalanszor elhangzott már, hogy az ukrán a magyar gyerekeknek idegen nyelvként kellene tanítani, mert akkor jobb eredményeket érhetnének el. Véleményünk szerint ez tévhit, a megfogalmazás pedig pontatlan.

Nem véletlenül hangoztatjuk azt sem, hogy az első nyelvet mindenki elsajátítja (a szüleitől hallja először és ezt próbálja imitálni – [23]), a második nyelvet vagy elsajátítja, vagy tudatosan tanulja szervezett (tanórai) körülmények között, míg az idegen nyelvet mindenképpen tudatosan tanulja mindenki. Ennek megfelelően létezik anyanyelv-pedagógia [1; 5; 7; 11; 12; 25], második nyelv pedagógia [8], illetve idegennyelv-pedagógia [4; 14; 20; 22]. A fennálló probléma valódi okát abban látjuk, hogy nem a megfelelő módszereket alkalmazzák az ukrán nyelv tanítására a magyar iskolákban (második nyelv tanításának módszertana helyett ukrán anyanyelv-pedagógiai módszereket alkalmaznak a tanárok).

Az angol nyelv oktatásának milyenségét 2004-ben kezdték kutatni a kárpátaljai magyar iskolákban [10; 13], míg az ukrán nyelv tanításával a magyar iskolákban már korábban is foglalkoztak [19; 21; 2]. 2006-ban beregszászi magyar iskolások második- és idegennyelv-tanulási szokásait kezdtük vizsgálni [9; 16], majd 2009-ben folytattuk ugyanezen kutatást a második fázissal [15; 3]. Kutatásaink során vizsgáltuk a tanulók nyelvtudásszintjét ukránból és angolból egyaránt, irányított interjúk segítségével kérdeztük a tanárokat, illetve dokumentumelemzést is végeztünk. Jelen előadásunkban az eddig elért eredményeinket szeretnénk összegezni.

Ukrántanítás a kárpátaljai magyar iskolákban

Az ukrán nyelvet 1990-től oktatják minden ukrán iskolában, 1991-től a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban is. A nemzetiségi kisebbségi oktatásban az orosz nyelvet az ukrán váltotta fel. A jelenleg használatban lévő tizenkét éves középiskolai oktatásra tervezett ukrán nyelv- és irodalomtanterv tartalma, mint ahogyan az ukrántankönyvek funkciója sem a tanulók kommunikatív kompetenciájának a fejlesztésére irányul [16].

A beregszászi magyar iskolákban jelenleg 22 tanár tanít ukrán nyelvet. Közülük 10 orosz szakos, átképzett tanár, 6 pedagógus képzettsége szerint

elemi iskolai tanító, hatan pedig ukrán nyelv és irodalom szakos tanári diplomával rendelkeznek. Az ukrán nyelv oktatása terén az előremutató kezdeményezések mellett számos hiány is tapasztalható. A megyében 2003-ig nem képeztek olyan ukrán szakos tanárokat, akiket a nemzetiségi iskolákban való ukránoktatásra készítenek fel. 2003-ban az Ungvári Nemzeti Egyetem kezdte el ezt a képzést 14 hallgatóval. Ám képzésük specifikus, szakszerű voltát megkérdőjelezi az a tény, hogy ők mindmáig együtt tanulnak a többi ukrán szakos hallgatóval. 2004-ben a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán a sikeres felvételi megmérettetés után 11 hallgatóval beindult a képzés az ukrán–magyar szakpáron. Ezáltal hosszú távra biztosítani lehet a magyar iskolák ukrán szakos tanárokkal való ellátását.

Az utóbbi évek gyakorlata nem a probléma megoldására irányult, hanem újabb kihívások elé állította a magyar tannyelvű iskolák növendékeit. Az eddigiek során a magyar tannyelvű iskolásokkal szembeni leginkább diszkriminatív tényező a 2008-ban bevezetett emelt szintű érettségi vizsga ukrán nyelvből és irodalomból. Itt fontos megjegyezni azonban, hogy az ukrán nyelv- és irodalomtanterv nem azonos az ukrán tannyelvű és a nemzetiségi iskolák számára. (Ennek ellenére az ukrán érettségi vizsgán mégis ugyanazt a feladatsort kell megoldaniuk mindkét iskolatípus végzőseinek.)

A jelenleg használatban lévő ukrán nyelvtan- és irodalom-tankönyvek logikus felépítésűek, kellő mennyiségű illusztrációt tartalmaznak, azonban használhatóságuk a magyar anyanyelvű gyerekek sikeres nyelvelsajátításához megkérdőjelezendő. A nyelvtankönyvek legfőbb célja a nyelvtani, nem pedig a nyelvhasználati ismeretek átadása. A szakszavakon kívül a terminológiai magyarázatokat és a szabálymagyarázatokat is szinte csak célnyelven adják meg, holott célszerű lenne őket magyarul is közzétenni.

Angoltanítás a kárpátaljai magyar iskolákban

Ukrajnában idegennyelv-oktatási reformot hajtottak végre, amely abban nyilvánult meg, hogy a 2003/2004-es tanévtől kezdődően az iskolások nem tízévesen kezdtek idegen nyelvet tanulni (5. osztályban), hanem már hétévesen (az általános iskola alsó tagozatának második osztályától kezdve). A 2012/2013-as tanévtől első osztálytól kötelező az idegennyelv-oktatás. A heti óraszámokat tekintve 1. osztályban egy, 2., 3. és 4. osztályban heti 2 angolóra van, 5-6. osztályban heti három órában tanítják az angolt, míg a 7-11. osztályokban heti 2 óra a jellemző. A jelenleg hatályban lévő idegen-nyelvi tanterv [24] a megújult igényeknek megfelelően új célokat fogalmaz meg a tanulók és a tanárok számára, figyelembe véve a Közös Európai Referencia-keret [6] ajánlásait. A legtöbb iskolában a tanítás a Karpiuk-féle tankönyvsorozat segítségével folyik [pl.

17]. Ez a tankönyvsorozat jelenleg a hivatalos, Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma által javasolt angoltankönyv az országban. Értelemszerűen a többségi nyelvű iskolások számára íródott, nem pedig nemzetiségi iskolák tanulóinak. A könyvek egyik előnye abban rejlik, hogy bőséges szociokulturális információval szolgálnak az angolszász életről, kultúráról, hagyományokról, szokásokról. A feladatok a tanulók kommunikatív kompetenciájának fejlesztésére irányulnak, nem pedig nyelvtani tudásuk bővítésére (szemben az ukrán nyelvtankönyvekkel, melyekben a nyelvtani tudás bővítésén és a nyelvtani feladatokon van a hangsúly). A tananyag strukturáltságával kapcsolatban elmondható, hogy a tananyagrészek a különböző osztályú tankönyvekben jól tagoltak, egymásra épülnek és koherens egészet alkotnak. Megállapíthatjuk tehát, hogy a Karpiuk-féle angoltankönyvek korszerűek, megfelelnek a modern kor követelményeinek és elvárásainak, összhangban vannak a tanulók igényeivel, érdeklődési körével [18]. A tankönyvellátásban azonban a következetesség hiánya okoz problémát. Mivel más szerzők tankönyvei is használatosak iskoláinkban (Birkun, Nesvit), melyeknek a felépítése és nehézségi foka eltér Karpiuk könyveinek szerkezetétől és szókincsétől, ezért azokban az iskolákban, ahol elemi osztályokban Karpiuk könyvét, a felső tagozatban viszont más szerzők könyveit biztosítják az iskolák, a tanulók nehézségekbe ütköznek a nehezebb szintű tananyag miatt.

Motiváció

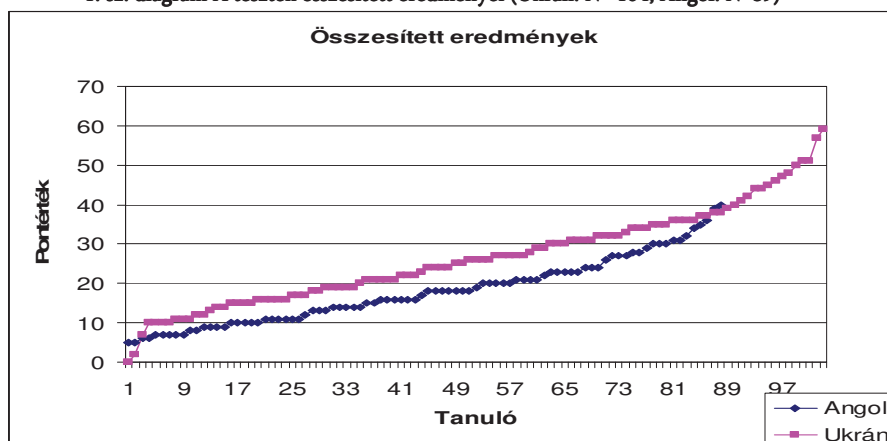
A tanulók kb. egyharmada motivált az angol nyelv tanulására, míg kb. 10%-uk motivált az ukrántanulásra. Ezt a következtetést a tanulók saját bevallása szerinti kedvelt és kevésbé kedvelt tantárgyak alapján vontuk le. Longitudinális kutatásunk következő fázisában osztálytermi megfigyeléseket tervezünk végezni a kapott eredmények igazolására vagy megcáfolására. A témáról bővebben lásd [3].

Készségek

Az eredmények azt mutatják, hogy ukrán nyelvből értek el a tanulók magasabb eredményt, amit kétségtelenül befolyásol a nyelvi környezet (pl. családi nyelvhasználat). Az ukrán felmérésben 15 tanulóval többen vettek részt, mivel a tesztek ugyanazokban az osztályokban, de más napon íródtak.

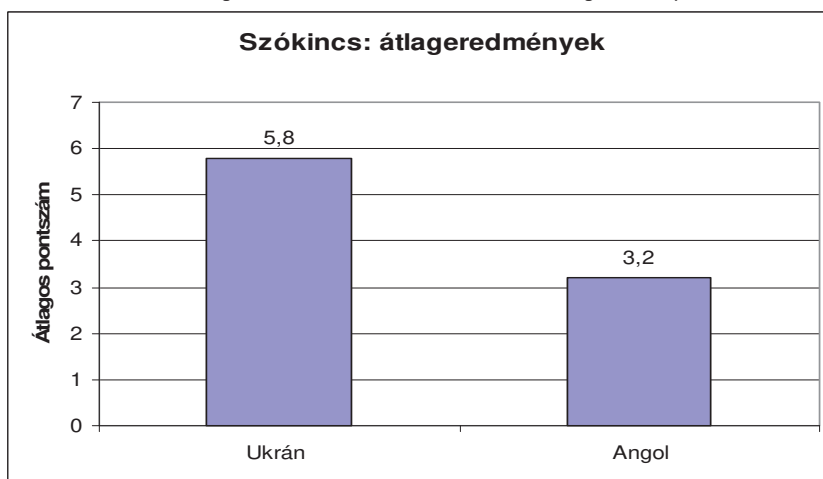
A diagramon láthatjuk, hogy ukrán nyelvből néhány tanuló megközelítette a maximum pontszámot, míg angolból nem voltak ilyen tanulók, viszont az is kitűnik, hogy ukránból jóval nagyobb a szórás, tehát míg egyes tanulók magas pontszámokat értek el, addig mások 0 vagy 1-2 pontot szereztek, angolból viszont nincs 5 pont alatti eredmény. Ezt az átlagos eltérés (ÁE) mutatja pontosan, ami angol nyelvből kedvezőbb – 6,9 a 9,7-el szemben ukrán nyelvből.

1. sz. diagram A tesztek összesített eredményei (Ukrán: N= 104, Angol: N=89)

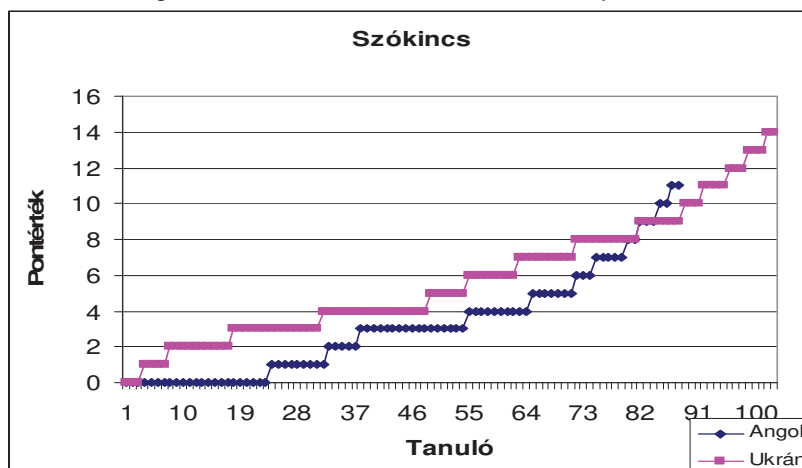

A részeredmények a szókincs, a nyelvtani ismeretek és a beszédértés terén mutatnak jelentős különbséget az ukrán nyelv javára. A szókincsnél ez a különbség 2,6%.

2. sz. diagram A szókincsfelmérő tesztfeladat átlageredményei

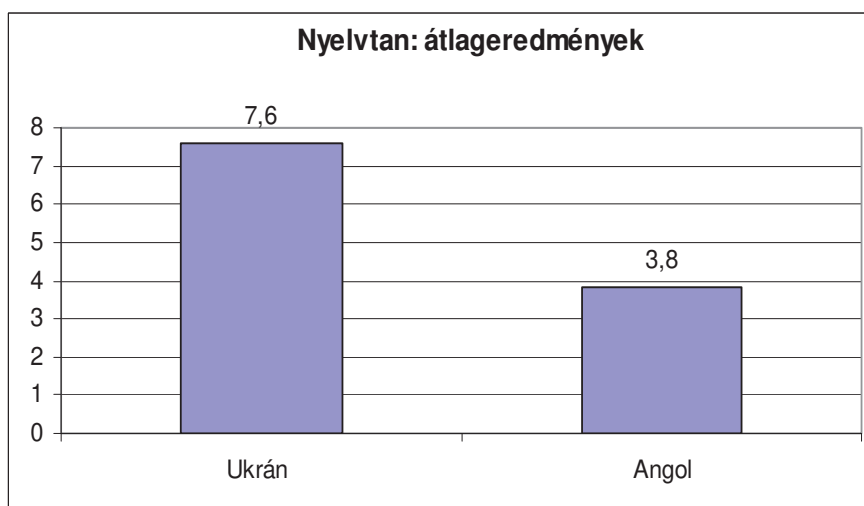
3. sz. diagram A szókincsfelmérő tesztfeladat részeredményei tanulónként

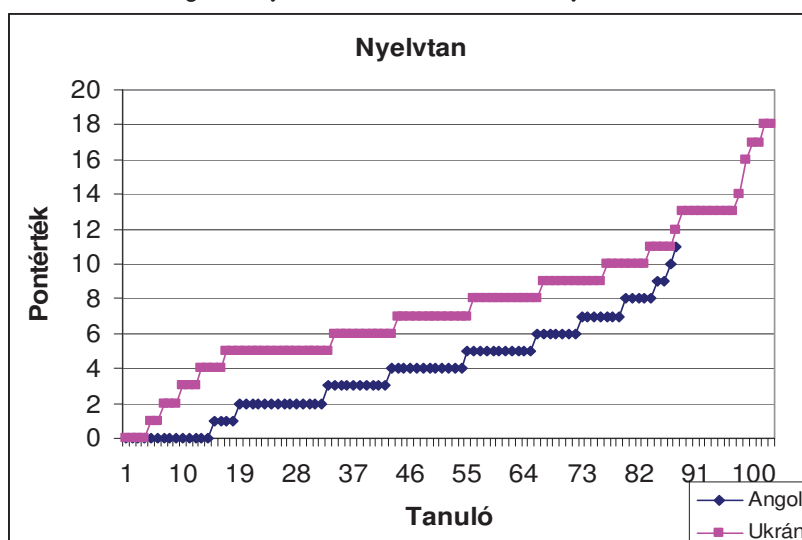
Itt feltűnik, hogy viszonylag sok tanuló ért el alacsony pontszámot angolból, míg ukránból kevesebben mutattak gyengébb eredményt. A gazdagabb szókincs államnyelvből nem kizárólag a magasabb óraszám eredménye. Míg angol nyelvből az olvasás alaptípusai közül az intenzív olvasáson van a hangsúly, addig ukrán nyelvből az irodalomórákhoz kapcsolódó kötelező olvasmányokon keresztül rendszeres lehetőség nyílik az extenzív olvasására, ami a szókincs bővítését eredményezi.

A nyelvtani ismeretek tudásszintje közötti különbség egyértelműen az ukrán nyelv oktatásában használatos nyelvtanközpontú (nyelvtani-fordító és kommunikatív módszer elemeit is tartalmazó) módszer eredményének köszönhető az angol nyelv oktatásában használatos kommunikatív módszerrel szemben. Az átlageredmények államnyelvből a kétszeresét mutatják az idegen nyelvből elért eredményeknek. A szókincshez hasonlóan itt is szembetűnik az alacsony pontszámot elért tanulók magas száma idegen nyelvből. A nyelvtanközpontú tanítás mellett talán a magas heti óraszám ukrán nyelvből is közrejátszik ennél az eredménynél.

4. sz. diagram A nyelvtani tesztfeladat átlageredményei

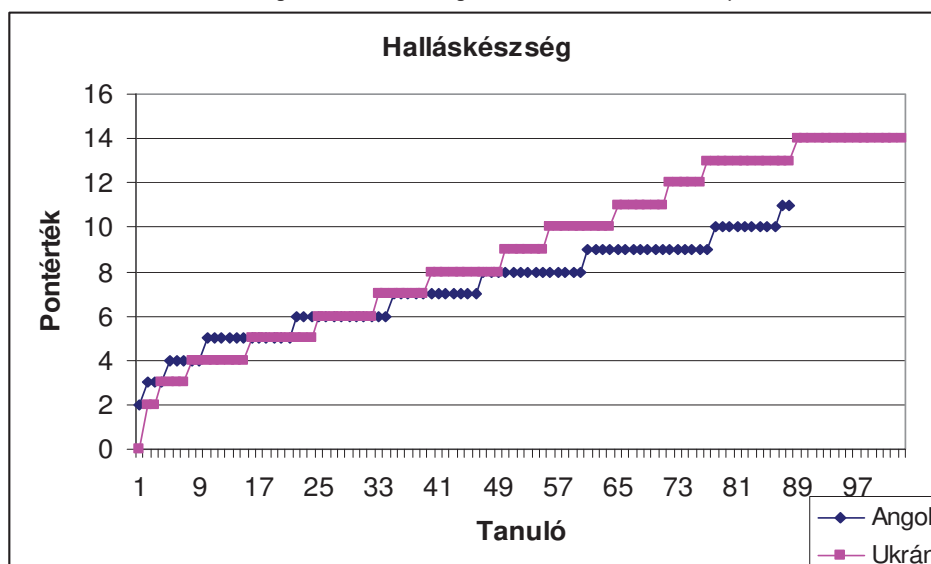

5. sz. diagram A nyelvtani tesztfeladat részeredményei tanulónként

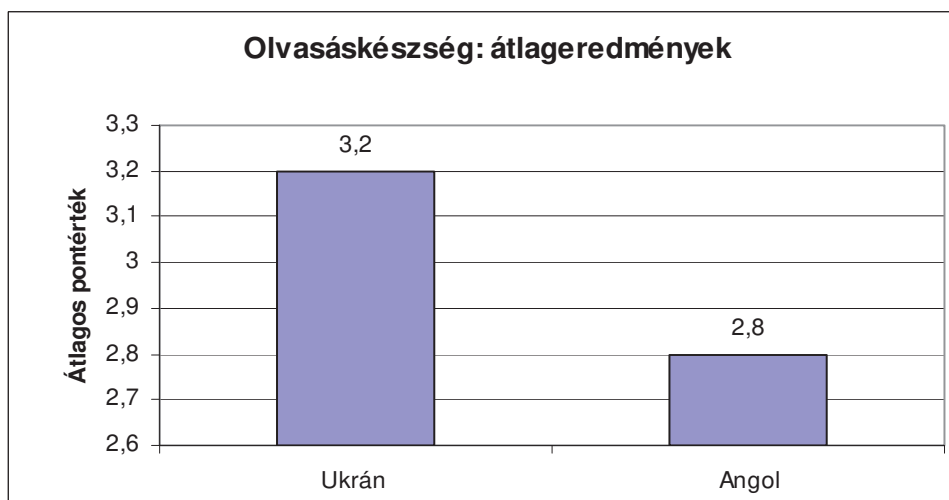
A receptív készségek – olvasott és hallott szövegértés – szintén ukrán nyelvből bizonyultak fejlettebbnek. A halláskészség fejlettségének szintjét két tényező befolyásolja: az anyanyelvű tanárok, akik általában nem vagy csak kis mértékben beszélik a tanulók anyanyelvét és a környezeti hatás, mivel receptív szinten különböző mértékben különböző nyelvhasználati színtereken minden tanuló ki van téve az ukrán nyelvnek, tehát a nyelvtanulás mellett a nyelvvelsajátítás is megjelenik. Angol nyelvből ez a készség nagymértékben a tanórára korlátozódik.

6. sz. diagram A halláskészséget mérő tesztfeladat eredményei

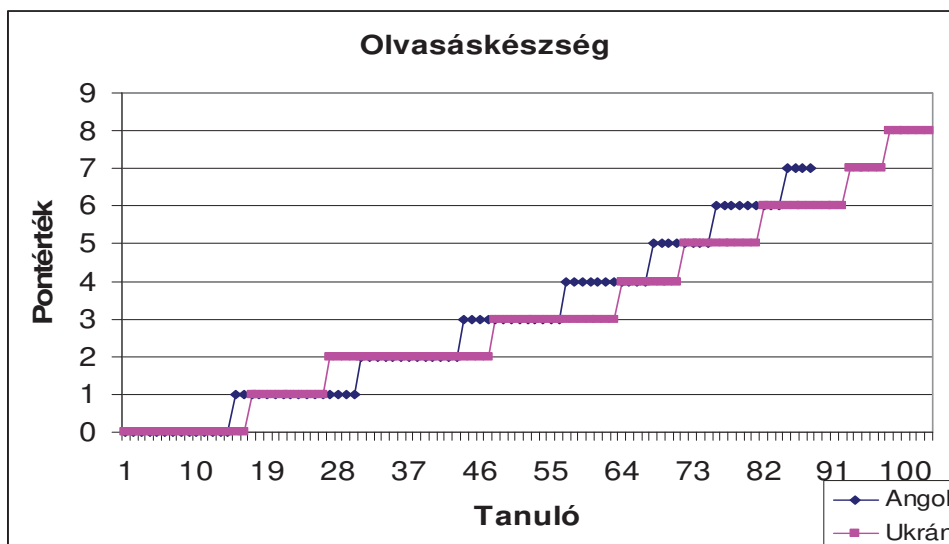

Az olvasott szöveg értésében igen csekély különbség van a két vizsgált nyelv között. Ez arra enged következtetni, hogy a magasabb szintű nyelvtani ismeretek és bővebb szókinccs nem eredményezett jobb szövegértést, ezt a készséget tehát másként lenne célszerű fejleszteni.

7. sz. diagram Az olvasási készséget mérő tesztfeladat átlageredményei

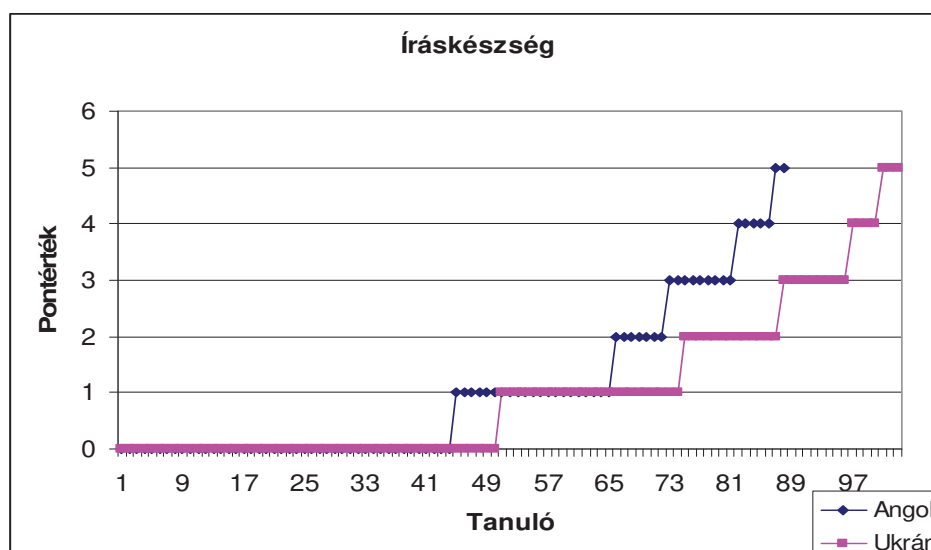

8. sz. diagram Az olvasáskészséget mérő tesztfeladat eredményei tanulónként

Az íráskészség mutatói szinte egyformák, a különbség elenyésző. A vizsgált területek közül mindkét nyelvből ez a legkevésbé fejlett.

9. sz. diagram Az íráskészséget mérő tesztfeladat eredményei

Azt látjuk tehát, hogy a nyelvtudás produktív szintjén számos környezeti hatás és pozitív oktatáspolitikai döntés következtében sem jelenik meg egyik vizsgált nyelvből sem a kívánt és elengedhetetlenül szükséges nyelvismeret.

Az 1. sz. összesített táblázatból kitűnik még, hogy a magasabb átlag mellett az átlagos eltérés is – az íráskészség kivételével minden területen – magasabb államnyelvből, ami azt jelenti, hogy míg egyes tanulók magas pontszámot képesek elérni, addig mások alig érnek el néhány pontot, tehát ezeknek a tanulóknak az államnyelv ismerete alig magasabb a nullánál. Idegen nyelvből az átlagos eltérés jóval alacsonyabb – különösen a nyelvtan és a halláskészség terén – ami arra utal, hogy kisebb tudás-szintbeli különbség van a gyenge és eredményes nyelvtanulók között.

	Ukrán		Angol	
	Átlag	Átlagos Eltérés	Átlag	Átlagos Eltérés
Szókinccs (%)	5,8	2,87	3,2	2,35
Nyelvtan (%)	7,6	3,03	3,8	2,22
Hallott szöveg értéke (%)	8,9	3,22	7,1	1,73
Olvasásértés (%)	3,2	1,98	2,8	1,78
Íráskészség (%)	1,04	1,04	1,04	1,07

1. sz. táblázat. Összesített összehasonlító táblázat

Következtetésként elmondhatjuk, hogy a vizsgált tanulók nyelvtudása egyik nyelvből sem kielégítő. Államnyelvből a nyelvtani ismeretek és a

szókincs mellett nagyobb figyelmet kell fordítani az alapkészségek fejlesztésére és ezen a területen új megoldásokhoz kell folyamodni, mivel, mint láthattuk, a nyelvtan és a szavak ismerete nem eredményez fejlett készségeket. Számos környezeti hatás és pozitív oktatáspolitikai döntés következtében sem jelenik meg az ötödik osztályos tanulók körében a kívánt és elengedhetetlenül szükséges államnyelvismeret, amit a tanulók jövőjének szempontjából aggasztónak tartunk.

Ki kell emelnünk a pedagógusok felelősségét és szerepét a tanulók nyelvtanulásának, illetve identitásuk kialakulásának folyamatában. A szaktanároknak mindent el kell követniük, hogy kialakítsák a gyerekek nyelvtanulás iránti motiváltságát. Arra is képesnek kell lenniük, hogy a már kialakult motivációt fenntartsák és ne engedjék lankadni a tanulóban. A mindenkori osztályfőnökök és egyéb szaktanárok feladatát pedig abban látjuk, hogy segíteniük kell a tanulóknak kialakítani az egészséges identitástudatot, hogy érezzék a gyerekek, melyik nemzethez tartoznak.

Felhasznált irodalom

1. Adamikné Jászó A. (2001). *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*. Budapest: Trezor Kiadó.
2. Bárányné Komári E. (2004). Az ukrán nyelv oktatásának problémái és feladatai a kárpátaljai magyar iskolákban. *Közoktatás*, 11(4-5), 15-16.
3. Bárány E., Huszti I., és Fábíán M. (2011). Második és idegen nyelv oktatása a beregszászi magyar iskolák 5. osztályában: a motiváció és a nyelvi készség összefüggése az oktatáspolitikai tényezőkkel. In K. Hires-László, Z. Karmacs, és A. Márku (Szerk.), *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. A 16. Élőnyelvi Konferencia anyagai (pp. 145-154). Budapest – Beregszász: Tinta Könyvkiadó – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete.
4. Bárdos J., és Garaczi, I. (Szerk.) (2002), *Nyelvpedagógia az ezredfordulón*. Veszprém: Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány.
5. Beregszászi A. (2012). A lehetetlent lehetni: Tantárgy-pedagógiai útmutató és feladatgyűjtemény az anyanyelv oktatásához a kárpátaljai magyar iskolák 5-9. osztályában. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
6. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. (2001). Cambridge: Cambridge University Press.
7. Dorosenko, Sz. I. (Дорошенко С.І.) (1989). *Методика викладання української мови: Навчальний посібник*. Київ: Вища школа.
8. Ellis, R. (1994). *The study of second language acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
9. Fábíán, M., Bárányné Komári, E., and Huszti, I. (2007). English language teaching and teaching the Ukrainian language in Form 3 of the Beregszász Hungarian schools in Transcarpathia, Ukraine. *Melting Pot*, 11, 1, 2-13.
10. Fábíán M., Huszti I., és Lizák K. (2005). Az angol nyelv oktatásának helyzete Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban. *Közoktatás*, 12(1), 4-8.
11. Fábíán Z., Zsolnai J., és Gledura L. (1989). *Anyanyelvi tantárgypedagógia. Kézirat/egységes jegyzet*. Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat.
12. Horoskovszka, O. N. (Хорошковська, О. Н.) (2006). *Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання*. Київ: Промінь.
13. Huszti, I. (2005). English language teaching in the upper primary classes of Transcarpathian Hungarian schools: Problems and solutions. In: I., Huszti, & N. Kolyadzhyn (Eds.), *Nyelv és oktatás a 21. század elején* (pp. 182-186). Ungvár: PoliPrint.
14. Huszti I. (2010). *Nyelvtanítás: módszerek és eljárások*. Ungvár: PoliPrint.

15. Huszti, I., Bárány, E., and Fábíán, M. (2010). Developing receptive skills in two modern languages: some facilitating and hindering factors. *Matices en Lenguas Extranjeras*, No4. Available online: www.revistas.unal.edu.co/index.php/male/article/viewFile/30140/30325 (Revista Electronica, Universidad Nacional de Colombia – Facultad de Ciencias Humanas – Bogotá).
16. Huszti, I., Fábíán, M., and Bárányiné Komári, E. (2009). Differences between the processes and outcomes in third graders' learning English and Ukrainian in Hungarian schools of Beregszász. In M. Nikolov (Ed.), *Early learning of modern foreign languages: Processes and outcomes* (pp. 166-180). Bristol: Multilingual Matters.
17. Karpiuk, O. D. (Карп'юк, О. Д.) (2005). *Англійська Мова: Підручник для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів*. Київ: Навчальна книга.
18. Karpiuk, O. D. (Карп'юк, О. Д.) (2009). *Англійська Мова: Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів*. Тернопіль: Видавництво «Астон».
19. Koljadzsin N. (Коляджин Н.) (2003). Про специфіку організації навчання української мови в угорськомовних школах. *Acta Beregsasiensis*, 3, 76-81.
20. Nikolov, M. (2011/9). *Az idegen nyelv tanulása és a nyelvtudás*. *Magyar Tudomány*.
21. Povhan, K. (Повхан, К.) (2003). Українська мова у школах національних меншин: Проблеми і перспективи навчання державної мови учнів-угорців. *Українська Мова і Література в Школі*, 8, 52-55.
22. Richards, J. C., and Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
23. Slattery, M. and Willis, J. (2001). *English for Primary Teachers: A Handbook of Activities and Classroom Language*. Oxford: Oxford University Press.
24. Tanterv. *Іноземні мови: Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов*. (2005). Київ: Міністерство освіти і науки.
25. Vörös J. (1997). *Irodalomtanítás az általános és középiskolában*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Відомості про авторів

Антонів Олександра, Львівський національний університет імені Івана Франка, e-mail: antonivl@yahoo.com

Барань Єлизавета, доктор філософії у філологічних науках, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II – Ніредьгазька вища школа, e-mail: caroline@kmf.uz.ua

Берегсасі Аніко, доктор філософії у філологічних науках, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, e-mail: baniko@kmf.uz.ua

Бичко Зиновій, доктор філологічних наук, Львівський державний університет внутрішніх справ, e-mail: zinovij_buchko@mail.ru

Газдаг Вільмош, аспірант Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша, e-mail: gazdagvilmos@gmail.com

Густі Ілона, доктор філософії у філологічних науках, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, e-mail: ilonahuszi@gmail.com

Золтан Андраш, доктор філологічних наук, Будапештський університет ім. Лоранда Етвеша, e-mail: zoltand@caesar.elte.hu

Іглаі Едіт, аспірант Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша, e-mail: iglai.edit@gmail.com

Капраль Михаїл, кандидат філологічних наук, Ніредьгазька вища школа, e-mail: kapraly@gmail.com

Ковальчук Михайло, кандидат філологічних наук, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, e-mail: trynikova@ukr.net

Кордонець Олександр, кандидат філологічних наук, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II – Ужгородський національний університет, e-mail: kordonec@gmail.com

Кормочі Золтан, аспірант Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, e-mail: kozi@kmf.uz.ua

Кочіш Мігай, доктор філологічних наук, Сегедський науковий університет, e-mail: kocsism@lit.u-szeged.hu

Ладані Ержебет, аспірант Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша, e-mail: erzsi.ladanyi@gmail.com

Лебович Вікторія, доктор філософії у філологічних науках, Будапештський університет ім. Лоранда Етвеша, e-mail: leboviki@gmail.com

Лявинець Маріанна, аспірант Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша, e-mail: mariann.ljavinecz@gmail.com

Марку Аніта, доктор філософії у філологічних науках, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, e-mail: marku.anita@gmail.com

Молнар Аніта, аспірант Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша, e-mail: m.molnar.anita@gmail.com

Німчук Василь, доктор філологічних наук, член-кореспондент НАН України, Інститут української мови НАН України, e-mail: nimchuk.v@gmail.com

П. Лакатош Ілона, доктор філософії у філологічних науках, Ніредьгазька вища школа, e-mail: lakatosi@nyf.hu

Паладі Ангела, доктор філософії у філологічних науках, Будапештський економічний інститут, e-mail: palagyi.angela@kkfk.bgf.hu

Пилипенко Глеб, кандидат філологічних наук, Інститут слов'язнознавства Російської академії наук, e-mail: ggleb85@mail.ru

Сабадош Іван, доктор філологічних наук, Ужгородський національний університет, e-mail: 44sabados@gmail.com

Сюсько Михайло, доктор філологічних наук, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, e-mail: foiskola@kmf.uz.ua

Т. Карої Маргіт, доктор філософії у філологічних науках, Ніредьгазька вища школа, e-mail: tukacsne@gmail.com

Товт Петер, доктор філософії у філологічних науках, Західно-Угорський університет, e-mail: thpeter.ung@gmail.com

Турияця Юрій Дмитрович, кандидат філологічних наук, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, e-mail: foiskola@kmf.uz.ua

Фабіан Марта, аспірант Веспремського університету, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, e-mail: fabmarta@gmail.com

Хібеба Наталія, кандидат філологічних наук, Львівський національний університет імені Івана Франка, e-mail: khibeba@ukr.net

Ч. Йонаш Ержебет, доктор філологічних наук, Ніредьгазька вища школа, e-mail: csjonase@gmail.com

Черничко Степан, кандидат філологічних наук, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, e-mail: csistvan@kmf.uz.ua

Чонка Тетяна, кандидат філологічних наук, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, e-mail: t_chonka@mail.ru

Ястремська Тетяна, кандидат філологічних наук, Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, e-mail: tetianka2005@ukr.net

A kötet szerzői

Antoniv Oleksandra, Lembergi Ivan Franko Nemzeti Egyetem, e-mail: antonivl@yahoo.com

Bárány Erzsébet PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – Nyíregyházi Főiskola, e-mail: caroline@kmf.uz.ua

Beregszászi Anikó PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, e-mail: baniko@kmf.uz.ua

Byčko Zynovij, a filológiai tudományok doktora, Lembergi Állambiztonsági Egyetem, e-mail: zinovij_buchko@mail.ru

Cs. Jónás Erzsébet, az MTA doktora, Nyíregyházi Főiskola, e-mail: csjonase@gmail.com

Csernicskó István PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, e-mail: csistvan@kmf.uz.ua

Csonka Tetyána, a filológiai tudományok kandidátusa, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, e-mail: t_chonka@mail.ru

Fábián Márta PhD-jelölt, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, e-mail: fabmarta@gmail.com

Gazdag Vilmos PhD-jelölt, Eötvös Loránd Tudományegyetem, e-mail: gazdagvilmos@gmail.com

Chibeba Natalija, a filológiai tudományok kandidátusa, Lembergi Ivan Franko Nemzeti Egyetem, e-mail: khibeba@ukr.net

Huszi Ilona PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, e-mail: ilonahuszi@gmail.com

Iglai Edit, PhD-jelölt, Eötvös Loránd Tudományegyetem, e-mail: iglai.edit@gmail.com

Jastrems'ka Tetjana, a filológiai tudományok kandidátusa, Ukrán Tudományos Akadémia I. Krypjakovyč Ukrainisztikai Intézet, e-mail: tetianka2005@ukr.net

Karmacsi Zoltán PhD-jelölt, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, e-mail: kozi@kmf.uz.ua

Kárpály Mihály, a filológiai tudományok kandidátusa, Nyíregyházi Főiskola, e-mail: kapraly@gmail.com

Kocsis Mihály, az MTA doktora, Szegedi Tudományegyetem, e-mail: kocsism@lit.u-szeged.hu

Kordonec Oleksander, a filológiai tudományok kandidátusa, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – Ungvári Nemzeti Egyetem, e-mail: kordonec@gmail.com

Koval'čuk Mychajlo, a filológiai tudományok kandidátusa, Kárpáti Vasyľ Stefanyk Nemzeti Egyetem, e-mail: trynikova@ukr.net

Ladányi Erzsébet PhD-jelölt, Eötvös Loránd Tudományegyetem, e-mail: erzsi.ladanyi@gmail.com

Lebovics Viktória PhD, Eötvös Loránd Tudományegyetem, e-mail: leboviki@gmail.com

Lyavinecz Mariann PhD-jelölt, Eötvös Loránd Tudományegyetem, e-mail: mariann.lyavinecz@gmail.com

Márku Anita PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, e-mail: marku.anita@gmail.com

Molnár Anita PhD-jelölt, Eötvös Loránd Tudományegyetem, e-mail: m.molnar.anita@gmail.com

Nimčuk Vasyľ, a filológiai tudományok doktora, akadémikus, Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Ukrán Nyelvi Intézete, e-mail: nimchuk.v@gmail.com

P. Lakatos Ilona PhD, Nyíregyházi Főiskola, e-mail: lakatosi@nyf.hu

Palágyi Angéla PhD, Budapesti Gazdasági Főiskola, e-mail: palagyi.angela@kkfk.bgf.hu

Pilipenko Gleb, a filológiai tudományok kandidátusa, Orosz Tudományos Akadémia Szlavisztika Intézet, e-mail: ggleb85@mail.ru

Sabadoš Ivan, a filológiai tudományok doktora, Ungvári Nemzeti Egyetem, e-mail: 44sabados@gmail.com

Sjus'ko Mychajlo, a filológiai tudományok doktora, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, e-mail: foiskola@kmf.uz.ua

T. Károlyi Margit PhD, Nyíregyházi Főiskola, e-mail: tukacsne@gmail.com

Tóth Péter PhD, Nyugat-magyarországi Egyetem, e-mail: thpeter.ung@gmail.com

Turjanicja Jurij, a filológiai tudományok kandidátusa, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, e-mail: foiskola@kmf.uz.ua

Zoltán András, az MTA doktora, Eötvös Loránd Tudományegyetem, e-mail: zoltand@caesar.elte.hu

Наукове видання

УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКІ МІЖМОВНІ КОНТАКТИ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Матеріали міжнародної наукової конференції

Редактори:

Єлизавета БАРАНЬ, Степан ЧЕРНИЧКО

Українською та угорською мовами

Видання перше

Технічні редактори:

Газдаг Вільмош, Кіш Аніта

*На першій сторінці обкладинки – пам'ятник угорському королю Андрашу Першому
і його дружині київській княжні Анастасії Ярославні*

A könyv első borítólapján I. András király és Anasztázia királyné emlékműve látható

На четвертій сторінці обкладинки – гаманець Святого Іштвана з глаголичним написом

A könyv hátsó borítólapján Szent István erszénye látható glagolita felirattal

Видавництво Валерія Падяка

вул. Гагаріна 14/3, Ужгород, 88006,

тел. (0312)-693132, моб. 0503726210

e-mail padiak.valeri@gmail.com

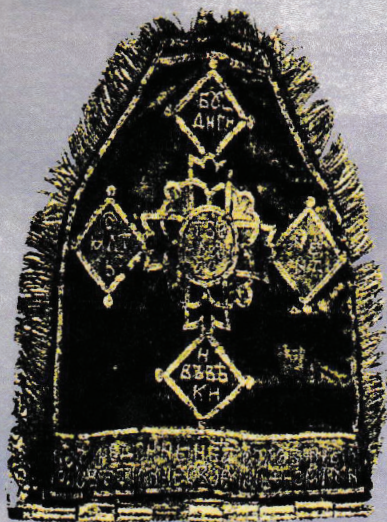
www.padyak.com

Директор Л. ПАДЯК

Свідоцтво Держкомінформу України ДК № 963 від 20.06.2002 р.

Замовлення № . Підписано до друку 14.10.2014 р. Формат 70x100/16.
Папір офсет. Гарнітура: Times. Умовн друк. арк. 29,25. Тираж 200 прим.

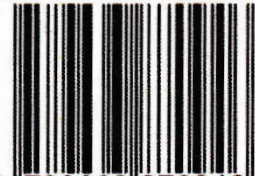
Друкарня ТОВ «Папірус-Ф»
Ужгород, вул. Собранецька, 146/39

Закарпатський угорський інститут
ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ
II. Rákóczi Ferenc Kérpályai
MAGYAR FŐISKOLA

ISBN 978-966-387-094-6

9 789663 870946 >